

УДК 343.01

DOI <https://doi.org/10.32782/ln.2022.17.32>

Сорока М.В.

*аспірант кафедри адміністративного і кримінального права
Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара*

НОРМАТИВНО-ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ВІДНОВНОГО ПРАВОСУДДЯ В КРАЇНАХ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ: ДОСВІД НІМЕЧЧИНИ І ПРІОРИТЕТНІ НАПРЯМИ УДОСКОНАЛЕННЯ КРИМІНАЛЬНОГО КОДЕКСУ УКРАЇНИ

Постановка проблеми. Дослідження нормативно – правового забезпечення відновного правосуддя в країнах Європейського Союзу є необхідним засобом удосконалення Кримінального Кодексу України та формування і реалізації в Україні державно - кримінальної політики, яка б відповідала спільній політиці співробітництва Європейського Союзу у сфері внутрішніх справ і юстиції (простір свободи, безпеки та правосуддя). Створення із врахуванням європейського досвіду нормативно – правової бази відновного правосуддя в Україні є одним із основних чинників, які забезпечують впровадження в Україні нових умов протидії скоєнню злочинів та застосування гуманістичних підходів кримінально – правового впливу.

Кримінологічна парадигма, що закріплена сьогодні в Кримінальному Кодексі України, не сприяє зменшенню рівня злочинності в суспільстві. До того ж, вона не орієнтує на добровільне врегулювання сторонами кримінально – правового конфлікту, а дії органів, що здійснюють оперативну – розшукову діяльність, органів досудового розслідування, прокуратури і суду припиняють лише зовнішню конфронтацію між потерпілим і особою, яка вчинила кримінальне правопорушення. Це свідчить про її каральну спрямованість.

В той же час злочин як суспільно небезпечне діяння завдає потерпілому біль та страждання. Багато потерпілих потребують визнання свого досвіду насилля та бажають приймати безпосередню участь у вирішенні важливих питань свого життя. Тому, є необ-

хідність не тільки карати особу за вчинення кримінального правопорушення, але створити умови для вирішення більш широкого кола питань, що пов'язані із діяльністю кримінальної юстиції, зокрема відновлення порушених прав і законних інтересів сторін, сприяння реінтеграції потерпілого і злочинця до суспільства, обов'язкове відшкодування шкоди потерпілому.

Сьогодні в сучасному зарубіжному кримінальному законодавстві спостерігається тенденція на посилення позицій потерпілого в кримінальному праві, зокрема при вирішенні кримінально – правового конфлікту, а також добровільного відшкодування шкоди. Тому, постає необхідність поступового переходу українського правозастосування від карального підходу в кримінальній юстиції до парадигми відновлення порушених прав і законних інтересів сторін. Відповідно, актуальності набуває питання вдосконалення Кримінального Кодексу України згідно із нормативно – правовою базою відновного правосуддя країн Європейського Союзу, зокрема Німеччини.

Об'єкт дослідження – суспільні відносини в сфері відновного правосуддя та досвід нормативно – правового їх регулювання в Німеччині.

Мета дослідження. Розглянути нормативно – правове забезпечення відновного правосуддя в Німеччині та запропонувати зміни до Кримінального Кодексу України з урахуванням її досвіду створення нормативної бази в зазначеній сфері.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

В українській юридичній літературі проблема нормативно – правового забезпечення відновного правосуддя в країнах Європейського Союзу є малодослідженою. В той же час, про необхідність впровадження відновного правосуддя в правову систему України зазначила низка українських дослідників і присвятила розгляду сутності відновного правосуддя низку своїх наукових розвідок. О.М. Семчишин розглянула відновне правосуддя як нову для українського суспільства концепцію реагування на протиправну поведінку, форму соціальної діяльності та систему соціальних відносин та описала окремі аспекти інституціоналізації відновного правосуддя в Україні, а також проблеми, що виникають під час упровадження відновних програм в українському суспільстві[1]; Р.Ф. Аракелян проведено компаративний аналіз програм відновного правосуддя в Англії, Уельсі, Бельгії, Німеччині, Фінляндії, Швейцарії[2]; Л.О. Шпак, О.Ю. Грачова, О.М. Головка дослідили специфіку впровадження відновного правосуддя у кримінальних правах щодо неповнолітніх в Україні[3]; А.В. Мурзанова визначила методологічні аспекти досліджень правового регулювання відновного правосуддя та практики його застосування в Україні[4].

Виклад основного матеріалу. Вперше термін «відновне правосуддя» (restorative justice) вжив в 1977 році А. Іглеш, який виділив три типи кримінального правосуддя: 1) каральне (retributive justice), яке засноване на покаранні, 2) дистрибутивне (distributive justice), що базується на перевихованні правопорушників, та 3) відновне (restorative justice), яке ґрунтується на відновленні (реституції, restitution). Каральна і виховна моделі, на думку А. Іглеша, фокусуються на діях щодо правопорушника, усувають по-терплого від участі в процесі встановлення правосуддя, передбачають пасивну участь правопорушника в цьому процесі. Натомість відновне правосуддя зосереджується на шкоді, спричиненій діями правопорушника, та активно

залучає потерпілих і правопорушників до процесу відшкодування та реабілітації [5].

Резолюція Економічної і Соціальної Ради ООН (ЕКОСООР) 2002/12 від 24 липня 20002р. затвердила «Основні принципи застосування програм реституційного правосуддя в питаннях кримінального правосуддя». В цьому документі в п. 1.2. зазначено, реституційний процес – це будь – який процес в межах якого жертва і правопорушник і у відповідних випадках будь – які інші особи або члени громади, які постраждали від скоєння злочину, активно приймають участь в спільному урегулюванні питань, що виникли у зв'язку із злочиним, як правило, за допомогою посередника [6].

Концепцію відновного правосуддя сьогодні впроваджено в правову систему багатьох країн світу. В основі концепції відновного правосуддя лежать такі цінності: 1) створення можливості для потерпілого, порушника та представників громади, за їхнього добровільного бажання, зустрітися, щоб обговорити злочин та його наслідки; 2) реституція – відшкодування правопорушником завданої потерпілому шкоди; 3) реінтеграція – відновлення та зцілення потерпілого і правопорушника, сприяння їхній реінтеграції в суспільство; 4) включення – можливість активної участі правопорушника та потерпілого у вирішенні ситуації, пов'язаної з правопорушенням [5].

Вважаємо, за доцільне розглянути нормативно – правове забезпечення реалізації концепції відновного правосуддя в Німеччині, адже саме ця країна Європейського Союзу має найпотужнішу законодавчу базу його реалізації, положення якої можливо імплементувати в Кримінальний Кодекс України.

Вперше в Німеччині законодавче закріплення засад відновного правосуддя було здійснено в Федеральному Законі «Про ювенальну юстицію» в 1953 році, стаття 10 якого передбачала право судді прийняти рішення про направлення справи на медіацію як захід виховного впливу на правопорушника [7].

Активне обговорення в німецькому суспільстві в 1980 – 1990 - рр. питань укріплення

позиції потерпілого в кримінальному і кримінально – процесуальному праві, зокрема при вирішенні кримінально – правового конфлікту, а також добровільного відшкодування шкоди, призвело до прийняття Федерального Закону «Про захист потерпілих» від 18. 12. 1986р., який обумовив низку змін в Кримінальному Кодексі ФРН. Ці зміни, перш за все, стосувалися покращення положення потерпілих, особливо жертв сексуальних злочинів, а також нормативного закріплення досвіду перших модельних проєктів надання компенсації за нанесену шкоду потерпілому в сфері кримінальної ювенальної юстиції [8].

В 1992 р. робоча група, яка складалася із німецьких, австрійських та швейцарських викладачів кримінального права, презентувала альтернативний проєкт щодо відшкодування шкоди, який передбачав всеоб'ємне регулювання процедури примирення злочинця і жертви в межах кримінального права в цілому. Доведена ефективність процедури примирення на прикладі ювенальної юстиції обумовила її імплементацію в 1994 р. в §46а Кримінального Кодексу Німеччини. Так, згідно із нормами §46а Кримінального Кодексу ФРН, якщо злочинець примирився із потерпілою стороною, прийняв особисту участь у відшкодуванні шкоди, виявив особисту покірність та смиренність, при цьому шкода жертві відшкодована повністю або майже повністю, то суд, керуючись нормами §49 Кримінального Кодексу ФРН, може пом'якшити покарання, або, якщо покарання не вище, ніж позбавлення волі на один рік, або грошовий штраф до 360 денних ставок, звільнити від покарання [9]. Також абз. 7 ч. 2 §46 Кримінального Кодексу ФРН визначив компенсацію як обставину, що пом'якшує покарання злочинцю за нанесену шкоду потерпілому. При цьому, поняття «компенсація за нанесену шкоду» може тлумачитися як у вузькому (№1 §46а КК ФРН), так і в широкому (№2 §46а КК ФРН) сенсі – як відшкодування шкоди [10].

Компенсація шкоди у вузькому сенсі у відповідності до №1 §46а Кримінального

Кодексу ФРН здійснюється у формі повного, часткового покриття наслідків кримінального діяння, а також у виняткових випадках, без фактичного їх покриття, але за наявності стійкого прагнення особи, яка скоїла кримінальне діяння, визнати свою провину та відшкодувати спричинених потерпілому витрат, що виникли у нього в наслідок скоєння проти нього протиправного діяння. Відшкодування шкоди в сенсі №2 §46а Кримінального Кодексу ФРН передбачає повне, а також і часткове відшкодування шкоди, а саме більшої її частини. Крім того, в широкому сенсі відшкодування шкоди передбачає вжиття будь – яких не заборонених законом дій, що спрямовані на відновлення порушених в результаті злочину прав і законних інтересів постраждалого. Тому, відшкодування шкоди у відповідності з §46а Кримінального Кодексу ФРН вважається таким, що відбулося і при задоволенні вимоги потерпілого про відшкодування шкоди не в повному об'ємі. Крім того, §46а Кримінального Кодексу ФРН, який присвячений компенсації шкоди, закріплює обов'язкову особистісну складову при компенсації шкоди у вузькому сенсі (№1 §46а КК ФРН), і при відшкодуванні шкоди (№2 §46а КК ФРН) в широкому аспекті.

Згідно із №1 §46а Кримінального Кодексу ФРН, обов'язковим елементом компенсації шкоди є «зусилля, що спрямовані на компенсацію нанесеної потерпілому шкоди». Ці зусилля повинні виявлятися як ведення переговорів між потерпілим і особою, яка скоїла кримінальне діяння, з метою врегулювати конфлікт шляхом укладання угоди про компенсацію [11]. В №1 §46а Кримінального Кодексу ФРН йдеться про необхідність надання пропозиції звинуваченому і потерпілому знайти відповідне для вирішення конфлікту і узгоджене із зацікавленими сторонами рішення, яке б влаштувало обидві сторони, зокрема за допомогою третьої сторони, якою можуть бути дізнавач, захисник або інші особи, які приймають участь в переговорах по забезпеченню компенсації потер-

пілому, наприклад медіатор. Врегулювання конфлікту відбувається під час переговорного процесу між особою, яка скоїла кримінальне діяння і потерпілим, де потерпілий окреслює параметри отриманої шкоди, а також розмір особистих втрат, які зазнав в результаті скоєного щодо нього злочину, а особа яка його скоїла, оприлюднює свою ситуацію, в якій вона знаходиться, і можливості для відшкодування завданої нею шкоди. Метою переговорів є укладання угоди про компенсацію шкоди, яка б влаштувала обидві сторони, яка б містила досягнуті домовленості (зокрема, вибачення перед потерпілим, відшкодування матеріальної/ і або нематеріальної шкоди) і які необхідно виконати [11]. При цьому, не завжди потрібне особистісне спілкування сторін; в деяких випадках можливо принести вибачення в письмовій формі. Діалог із потерпілим може здійснюватися через захисник[12].

Для відшкодування шкоди у відповідності із №2 §46а Кримінального Кодексу ФРН необхідною є особиста участь: відшкодування шкоди вимагає від особи, яка скоїла кримінальне діяння значних особистих витрат або відмови від чогось. Відповідно до практики Верховного Суду ФРН, під «значними особистими витратами» розуміється продаж нерухомості, щоб відшкодувати нанесену шкоду потерпілому, укладання договору про відмову від спадщини, особисте піклування про потерпілого [11]. В якості значної особистої відмови від чого – небудь, визнається продаж особою автомобіля з метою відшкодування нанесеної потерпілому шкоди. Без особистісного елементу кримінально – правове відшкодування шкоди у відповідності із №2 §46а Кримінального Кодексу ФРН є неможливим. Наявність обов'язкового особистісного компоненту надає відшкодуванню шкоди кримінально – правового характеру, що свідчить про добровільне взяття особою відповідальності за скоєне[11], коли особа, яка скоїла кримінальне діяння, несе значні особистісні витрати і вимушено відмовляється від осо-

бистого майна у великому обсязі з метою відшкодування шкоди потерпілому, це відрізняє кримінально – правове відшкодування від цивільно – правового [13].

Отже, засадничими нормативними документами, в яких закріплено застосування відновного правосуддя в Німеччині є: Федеральний Закон «Про ювенальну юстицію»; Федеральний Закон «Про захист потерпілих» та Кримінальний Кодекс ФРН. В цих нормативно – правових джерелах визначено правові положення відновного підходу реагування на скоєння злочину. Відновне правосуддя закріплено як засіб широкого вирішення правового конфлікту, один із способів збереження терпимості, відкритості і поваги до участі суспільства у поновленні прав та інтересів учасників конфлікту, що були порушені під час скоєння злочину; визначено правову природу компенсації за нанесену шкоду злочинцем як основної форми реального відшкодування завданої злочинцем шкоди; діяльнісне спокутування вини злочинцем, взяття на себе відповідальності за відшкодування завданих збитків, відновлення порушених відносин в громаді; визначено обов'язкові елементи шкоди та відповідні умови, виконання яких є підставою для пом'якшення покарання за скоєний злочин.

Сьогодні в Україні діє Кримінальний Кодекс від 5 квітня 2001р., що набрав чинності з 1 вересня 2001 р.. Згідно з його ч.1. ст. 11, кримінальним правопорушенням є передбачене цим Кодексом суспільно небезпечне діяння (дія або бездіяльність), вчинене суб'єктом кримінального правопорушення [14], тобто кримінальне правопорушення визнається як таке, що порушує закон, а не права учасників суспільних правовідносин. З цього можливо зробити висновок, що в ньому закріплено тільки каральний підхід до скоєння злочину, характерними ознаками якого є: спрямованість правоохоронних і судових органів на забезпечення невідворотності кримінальної відповідальності; справедливе покарання за злочин, а саме відповідне характеру і ступеню суспільної небезпеки скоєного і іншим обста-

винам; відсутність умов для міжособистісного контакту звинуваченого і потерпілого; жертва злочину під час офіційного правосуддя залишається поза процесом і її інтереси жодним чином не враховуються державою. Тому, на нашу думку, актуальним напрямом вдосконалення Кримінального Кодексу України є закріплення в ньому підходу спрямованого на ліквідацію кримінально – правового конфлікту шляхом примирення злочинця і його жертви, відшкодування нанесеної злочинцем шкоди, ресоціалізації правопорушника. При цьому кримінальне правопорушення необхідно тлумачити не тільки як суспільно небезпечне діяння, але і як кримінально – правовий конфлікт між суб'єктами, які залучені в кримінальну ситуацію, в результаті якого шкода завдається потерпілому, суспільству і безпосередньо правопорушнику. Звідси, пропонуємо доповнити ч.1 ст.11 Кримінального Кодексу України таким: «кримінальне правопорушення – це кримінально – правовий конфлікт між суб'єктами, які залучені в кримінальну ситуацію, в результаті якого шкода завдається потерпілому, суспільству та особі, яка скоїла суспільно – небезпечне діяння».

Звичайно, в більшості країн Європейського Союзу, зокрема і в Німеччині, зберігається класична структура системи правосуддя, в основу якої закладено каральний і реабілітаційний підходи, проте в багатьох країнах робляться спроби розвитку альтернативних заходів реагування на злочинність і соціальні безлади поруч із використанням принципів офіційної системи правосуддя. Також відновне правосуддя застосовується як додатковий засіб відновлення справедливості шляхом збалансування потреб постраждалого, правопорушника і суспільства в цілому. Відповідно, вважаємо, що «парадигма покарання» не повинна бути вилучена із Кримінального Кодексу України, але вона повинна бути доповнена «парадигмою примирення» або «відновлення».

Відомо, основна мета відновного правосуддя полягає в тому, щоб відшкодувати

спричинену шкоду і як найскоріше відновити первинні умови, в яких знаходилися потерпілий і правопорушник[15]. В кримінальному Кодексі ФРН, відповідно до §46а, формою відшкодування шкоди за скоєний злочин є компенсація за нанесену шкоду злочинцем, яка розуміється у вузькому сенсі як відшкодування шкоди в цивільному праві, тобто повне відшкодування матеріальних і нематеріальних збитків, та в широкому - як повне, часткове, а в деяких виняткових випадках і відсутність відшкодування матеріальних і нематеріальних збитків за завдану шкоду, а також інші не заборонені законом дії, що спрямовані на відновлення. До того ж, Кримінальний Кодекс ФРН визначає обов'язковим елементом компенсації шкоди за скоєний злочин особистісний елемент кримінально – правового відшкодування, який являє собою «особистісні зусилля» і «особисті витрати».

«Особисті зусилля» змістовно виявляються як ведення переговорів між потерпілим і особою, яка скоїла кримінальне діяння, з метою врегулювання конфлікту шляхом укладання угоди про компенсацію; прийняття пропозиції звинуваченим і потерпілим з боку третьої сторони, щодо шляхів вирішення конфлікту. «Особисті витрати» - це заходи щодо продажу особистої нерухомості, з метою відшкодування нанесеної шкоди потерпілому; укладання договору про відмову від спадщини на користь потерпілого; особисте піклування про потерпілого. При цьому, особистісний елемент виступає як підстава для звільнення або пом'якшення покарання.

На наш погляд, перспективним напрямом вдосконалення Кримінального Кодексу України є також імплементація до нього положення щодо неможливості кримінально – правового відшкодування шкоди без особистісного елемента, а також розширення кола заходів, що спрямовані на відновлення порушених в результаті прав і законних інтересів постраждалого. Так, пропонуємо до ст. 45 Кримінального Кодексу України внести доповнення і викласти її в такому трактуванні «Особа, яка

вперше вчинила кримінальний проступок або необережний нетяжкий злочин, крім корупційних кримінальних правопорушень або кримінальних правопорушень, пов'язаних з корупцією, порушень правил безпеки дорожнього руху або експлуатації транспорту особами, які керували транспортними засобами у стані алкогольного, наркотичного чи іншого сп'яніння або перебували під впливом лікарських препаратів, що знижують увагу та швидкість реакції, звільняється від кримінальної відповідальності, якщо вона після вчинення кримінального правопорушення щиро покаялася, активно сприяла розкриттю кримінального правопорушення і повністю відшкодувала завдані нею збитки або усунула заподіяну шкоду шляхом особистих витрат, зокрема: продажу особистої нерухомості, з метою відшкодування нанесеної шкоди потерпілому; укладання договору про відмову від спадщини на користь потерпілого; особисте піклування про потерпілого та інше». До статті 46 Кримінального Кодексу України внести доповнення і викласти в такому трактуванні: «Особа, яка вперше вчинила кримінальний проступок або необережний нетяжкий злочин, крім корупційних кримінальних правопорушень, кримінальних правопорушень, пов'язаних з корупцією, порушень правил безпеки дорожнього руху або експлуатації транспорту особами, які керували транспортними засобами у стані алкогольного, наркотичного чи іншого сп'яніння або перебували під впливом лікарських препаратів, що знижують увагу та швидкість реакції, звільняється від кримінальної відповідальності, якщо вона примирилася із потерпілим (вела переговори з потерпілим з метою врегулювання

Анотація

У статті встановлено витоки запровадження в науковий обіг терміну «відновне правосуддя» та означено типи кримінального правосуддя. Окреслено цінності, що лежать в основі концепції відновного правосуддя. Встановлено, що законодавче закріплення засад відновного правосуддя в Німеччині було здійснено в межах Федеральних законів: «Про ювенальну юстицію» і «Про захист потерпілих» та Кримінального Кодексу ФРН. Підкреслено, що відновне правосуддя в нормативно – правовій базі Німеччини закріплено як засіб широкого вирішення правового конфлікту, один із способів збереження терпимості, відкритості і поваги до участі суспільства у поновленні прав та інтересів учасників конфлікту, що були порушені під час скоєння зло-

конфлікту шляхом укладання угоди про компенсацію; прийняла пропозиції з боку третьої сторони, щодо шляхів вирішення конфлікту та інше) та відшкодувала завдані нею збитки або усунула заподіяну шкоду.

Статтю 66 Кримінального Кодексу України, яка окреслює обставини, які пом'якшують покарання, доповнити такими обставинами: 10) виявила особистісні зусилля і здійснила особисті витрати.

Отже, з метою удосконалення Кримінального Кодексу України, вважаємо за можливе, врахувати досвід Німеччини послідовного і поступового впровадження в правове поле засад відновного правосуддя. За аналогією із інститутом компенсації шкоди за скоєний злочин, який інституціоналізовано в Кримінальному Кодексі ФРН, пропонуємо в такому ж контексті розглядати і відшкодування шкоди в Україні, яке є найбільш об'ємною формою добровільного відшкодування шкоди. Запропоновані пропозиції щодо напрямів удосконалення Кримінального Кодексу України обумовлені його недосконалістю в сфері регламентації відновного правосуддя в Україні. Цей недолік Кримінального Кодексу України об'єктивно знижує зацікавленість особи, яка скоїла злочин в добровільному, самостійному вирішенні кримінально – правового конфлікту, а також не дозволяє в повній мірі врахувати реальні потреби потерпілих, зокрема і щодо відшкодування нанесеної їм шкоди. Тому, запропоновані нами пропозиції щодо удосконалення Кримінального Кодексу України, сприятимуть вирішенню окреслених проблем національного кримінального права.

чину. Визначено правову природу компенсації за нанесену шкоду злочином як основної форми реального відшкодування завданої злочином шкоди, діяльнісне спокутування вини злочинцем, взяття на себе відповідальності за відшкодування завданих збитків, відновлення порушених відносин в громаді. Означено обов'язкові елементи - ознаки шкоди та відповідні умови, виконання яких є підставою для пом'якшення покарання за скоєний злочин. З'ясовано, що діючий сьогодні в Україні Кримінальний Кодекс містить і реалізовує тільки каральний підхід. Вказано два пріоритетних напрями вдосконалення Кримінального Кодексу України – закріплення в ньому підходу спрямованого на ліквідацію кримінально – правового конфлікту шляхом примирення злочинця і його жертви, відшкодування нанесеної злочином шкоди, ресоціалізації правопорушника. При цьому наголошено, що кримінальне правопорушення необхідно тлумачити не тільки як суспільно небезпечне діяння, але і як кримінально – правовий конфлікт між суб'єктами, які залучені в кримінальну ситуацію, в результаті якого шкода завдається потерпілому, суспільству і безпосередньо правопорушнику. Другий пріоритетний напрям вдосконалення Кримінального Кодексу України - є імплементація положення щодо неможливості кримінально – правового відшкодування шкоди без особистісного елемента, а також розширення кола заходів, що спрямовані на відновлення порушених в результаті прав і законних інтересів постраждалого.

Ключові слова: відновне правосуддя; злочинець; потерпілий; кримінальне правопорушення; відшкодування шкоди.

Soroka M.V. Statutory support of restorative justice in the European Union: German experience and priority areas for improving the Criminal Code of Ukraine

The article establishes the origins of the introduction of the term «restorative justice» into scientific circulation and defines the types of criminal justice. The values underlying the concept of restorative justice are outlined. It has been established that the legislative consolidation of the principles of restorative justice in Germany was carried out within the framework of the Federal Laws: «On Juvenile Justice» and «On Protection of Victims» and the Criminal Code of the Federal Republic of Germany. It is emphasized that restorative justice in the regulatory and legal base of Germany is established as a means of a broad resolution of legal conflict, one of the ways of preserving tolerance, openness and respect for the participation of society in restoring the rights and interests of conflict participants that were violated during the commission of a crime. The legal nature of compensation for damage caused by a crime is determined as the main form of real compensation for the damage caused by a crime, active atonement of guilt by the criminal, taking responsibility for compensation for the damage caused, restoration of broken relations in the community. Mandatory elements are specified - signs of harm and the corresponding conditions, the fulfillment of which is the basis for mitigating the punishment for the committed crime. It was found that the current Criminal Code in Ukraine contains and implements only a punitive approach. Two priority areas of improvement of the Criminal Code of Ukraine are indicated - consolidation in it of an approach aimed at liquidation of the criminal-legal conflict through the reconciliation of the criminal and his victim, compensation for the damage caused by the crime, resocialization of the offender. At the same time, it is emphasized that a criminal offense must be interpreted not only as a socially dangerous act, but also as a criminal-legal conflict between subjects involved in a criminal situation, as a result of which harm is caused to the victim, society and the offender directly. The second priority direction of improving the Criminal Code of Ukraine is the implementation of the provision regarding the impossibility of criminal-legal compensation for damage without a personal element, as well as expanding the range of measures aimed at restoring the rights and legitimate interests of the victim violated as a result.

Key words: restorative justice; offender; victim; criminal offense; reparation.

Список використаних джерел:

1. Семчишин О.М. Відновне правосуддя: перспективи інституціалізації в українському Суспільстві. *Наукові записки НаУКМА*. 2010. Т. 109: Соціологічні науки. С. 37-40.
2. Аракелян Р.Т. Компоративний аналіз програм відновного правосуддя в Англії, Уельсі, Бельгії, Німеччині, Фінляндії, Швейцарії. *Юридична наука*. 2015. №6. С. 121 – 130.
3. Шпак О.Л., Грачова О.Ю., Головка О.М. Відновне правосуддя в межах справ щодо неповнолітніх. *Право та інноваційне суспільство*. 2021. №2 (17). С. 178 – 186.
4. Мурзановська А. В. Відновне правосуддя: окремі методологічні аспекти досліджень правового регулювання та практики застосування в Україні. Видавничий дім «Гельветика», 2021. Т. 2. С. 288-291.
5. Van Ness D., Strong K. Restoring Justice. Second Edition / D. Van Ness, K. Strong. – Cincinnati : Anderson Publishing co., 2002. 313p.
6. Резолюція ООН «Про основні принципи програми відновного правосуддя у кримінальних справах» від 24 липня 2002р. URL: http://www.commonground.org.ua/dld/RJU_bulletin/RJU_Vol.1-2.content_ukr.html
7. Victim-Offender Mediation with Juveniles in Belgium. Materials of the conference «Victim-Offender Mediation Organisation and Practice in the Juvenile Justice Systems», Bologna, Italy, September 19-20, 2002. 232 p.
8. Geschichte des TOA-Servicebüros. URL: <https://www.toa-servicebuero.de/ueber-uns/geschichte-des-toa-servicebueros>
9. Кримінальний кодекс Німеччини: 15 травня 1871 р. URL: <https://www.gesetze-im-internet.de/stgb/>
10. Strafgesetzbuch Deutschland 15.05.1871. URL: <https://www.gesetze-im-internet.de/stgb/BJNR001270871.html>
11. Schönke, Adolf, Horst Schröder. Strafgesetzbuch: StGB. Kommentar. 30. Aufl. München: 2019.
12. Kindhäuser, Urs, Ulfried Neumann, Hans-Ullrich Paeffgen. 2017 . Nomos Kommentar Strafgesetzbuch. 3 Bd. Band 1. 5 Aufl. Baden-Baden: Nomos.
13. Kaspar, Johannes, Eva Weiler, Gunter Schlickum. 2014. Der Täter-Opfer-Ausgleich. München: C. H. Beck.
14. Кримінальний кодекс України: Закон України від 05.04.2001 р. № 2341-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text>.
15. Віденська декларація про злочинність та правосуддя: відповіді на виклики XXI століття ООН від 17 квітня 2000 р. URL: http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=995_443
16. Зер Г. Зміна об'єктива: новий погляд на злочин та правосуддя / Г. Зер ;[пер. з англ. М. Яковлева]. – К. : Унів. Вид-во «Пульсари», 2004. 224 с.